

INTERNET MULOQOTI VA IJTIMOY TARMOQLARDAGI FATIK KOMMUNIKATSIYA (CHATLAR, BLOGLAR, SHARHLAR)

Xasanova Dilraboixon Mamirovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20610861>

Annotatsiya. Mazkur maqolada internet kommunikatsiyasi sharoitida fatik kommunikatsiyaning namoyon bo'lish xususiyatlari tahlil qilinadi. Xususan, ijtimoiy tarmoqlar, chatlar, bloglar va sharhlar tizimida qo'llaniladigan fatik birliklarning vazifalari, lisoniy-pragmatik xususiyatlari hamda kommunikativ aloqalarni shakllantirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, raqamli muhitda emoji, stiker, reaksiyalar va qisqa izohlarning fatik kommunikatsiya vositasi sifatidagi ahamiyati ilmiy manbalar asosida tavsiflanadi.

Kalit so'zlar: internet kommunikatsiyasi, fatik kommunikatsiya, ijtimoiy tarmoqlar, chatlar, bloglar, sharhlar, emoji, pragmatika, raqamli muloqot.

XXI asr axborot texnologiyalari va internet kommunikatsiyasining jadal rivojlanishi bilan xarakterlanadi. Bugungi kunda insonlar o'rtasidagi muloqot nafaqat an'anaviy yuzma-yuz shaklda, balki virtual muhitda ham faol amalga oshirilmoqda. Telegram, Facebook, Instagram, X (Twitter), YouTube, TikTok kabi platformalar ijtimoiy hayotning ajralmas qismiga aylangan.

Internet muloqotining o'ziga xos jihatlardan biri fatik kommunikatsiyaning keng qo'llanilishidir. Raqamli muhitda foydalanuvchilar ko'pincha yangi axborot uzatishdan ko'ra kommunikativ aloqani saqlash, suhbatni davom ettirish yoki o'zaro yaqinlik hissini namoyon etish maqsadida turli fatik birliklardan foydalanadilar. Shu sababli internet kommunikatsiyasida fatik muloqotning o'rni va ahamiyatini o'rganish zamonaviy pragmatiklingvistikaning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Internet muloqotidagi fatik kommunikatsiya foydalanuvchilar o'rtasida kommunikativ kanalni yaratish va saqlashga xizmat qiluvchi nutqiy hamda noverbal vositalar majmuasidir. Bu turdagi muloqotning asosiy maqsadi axborot almashish emas, balki ijtimoiy aloqalarni qo'llab-quvvatlashdan iborat.

Masalan:

- Salom 🙌
- Qalaysiz?
- Assalomu alaykum, guruh ahli!
- Hammaga xayrli tong!
- 👍
- 😊

Mazkur birliklar ko'pincha yangi ma'lumot bermaydi, ammo foydalanuvchilar o'rtasida kommunikativ yaqinlik va ijtimoiy hamkorlikni ta'minlaydi. Shu jihatdan internetdagi fatik kommunikatsiya an'anaviy muloqotning virtual shakli sifatida namoyon bo'ladi.

Chatlar internet muloqotining eng ommaviy shakllaridan biri hisoblanadi. Telegram, WhatsApp, Messenger kabi platformalarda foydalanuvchilar o'rtasidagi muloqotning katta qismi fatik xarakterga ega.

Chatlarda uchraydigan fatik birliklar:

Salomlashish shakllari:

- Assalomu alaykum.
- Salom hammaga.

- Xayrli kun.

Kontaktni saqlash shakllari:

- Eshitib turibman.
- Ha.
- To‘g‘ri.
- Tushunarli.

Yakunlovchi birliklar:

- Rahmat.
- Xayr.
- Ko‘rishguncha.

Shuningdek, chatlarda emoji va stikerlar ham muhim fatik vazifani bajaradi. Masalan, 😊, 👍, ❤️ kabi belgilar foydalanuvchilar o‘rtasidagi hissiy aloqani kuchaytiradi va suhbat davomiyligini ta‘minlaydi.

Bloglar ham internet muloqotining muhim ko‘rinishlaridan biri hisoblanadi. Blog mualliflari va o‘quvchilar o‘rtasidagi munosabatlarni shakllantirishda fatik kommunikatsiya katta ahamiyat kasb etadi.

Bloglarda keng qo‘llaniladigan fatik birliklar:

- Maqola uchun rahmat.
- Juda qiziqarli fikrlar.
- Omad tilayman.
- Yangi postlarni kutamiz.

Bu kabi izohlar ko‘pincha mazmuniy axborotdan ko‘ra muallif bilan kommunikativ aloqa o‘rnatishga xizmat qiladi. Natijada blog atrofida virtual kommunikativ hamjamiyat shakllanadi.

Ijtimoiy tarmoqlardagi sharhlar tizimi ham fatik kommunikatsiyaning faol maydoni hisoblanadi. Instagram, Facebook va YouTube platformalarida foydalanuvchilar turli reaksiyalar va qisqa izohlar orqali muloqot qiladilar.

Masalan:

- Zo‘r!
- Gap yo‘q!
- Ajoyib video.
- 👍👍👍
- 🔥🔥🔥

Bunday sharhlar axborot almashishdan ko‘ra emotsional qo‘llab-quvvatlash va kommunikativ aloqani mustahkamlashga qaratilgan bo‘ladi. Shu sababli ular fatik kommunikatsiyaning zamonaviy shakllari sifatida qaraladi.

Foydalanuvchilarning muayyan guruh yoki internet hamjamiyatiga mansubligini namoyon qiladi.

Raqamli kommunikatsiyada fatik birliklar turli lisoniy vositalar orqali ifodalanadi.

Leksik vositalar:

- salom;
- rahmat;
- tabriklayman;
- omad;
- zo‘r.

Sintaktik vositalar:

- Qalaysiz?
- Hammasi yaxshimi?
- Yangiliklar bormi?

Grafik vositalar:

- Emoji 😊😂❤️
- Stikerlar
- GIF tasvirlar
- Reaksiyalar

Qisqartmalar:

- OK
- LOL
- OMG
- 👍

Mazkur vositalar internet muloqotining ixcham, tezkor va emotsional xarakterini ta’minlaydi.

Internet muloqoti va ijtimoiy tarmoqlarda fatik kommunikatsiya kommunikativ jarayonning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U foydalanuvchilar o’rtasida aloqa o’rnatish, ijtimoiy munosabatlarni saqlash, emotsional yaqinlikni kuchaytirish va virtual hamjamiyatlarni shakllantirish vazifalarini bajaradi.

Chatlar, bloglar, sharhlar, emoji va reaksiyalar zamonaviy fatik kommunikatsiyaning asosiy ko’rinishlari sifatida namoyon bo’lmoqda. Axborotlashgan jamiyat sharoitida ushbu hodisaning lingvistik va pragmatik xususiyatlarini chuqur tadqiq etish zamonaviy tilshunoslikning muhim yo’nalishlaridan biri bo’lib qolmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Jakobson R. *Linguistics and Poetics* // *Style in Language*. – Cambridge: MIT Press, 1960. – P. 350–377.
2. Crystal D. *Language and the Internet*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 272 p.
3. Herring S. *Computer-Mediated Communication*. – Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2013. – 368 p.
4. Yule G. *Pragmatics*. – Oxford: Oxford University Press, 2014. – 152 p.
5. Wardhaugh R. *An Introduction to Sociolinguistics*. – Oxford: Wiley-Blackwell, 2015. – 464 p.
6. Chandler D. *Semiotics: The Basics*. – London: Routledge, 2017. – 344 p.